

Levende læstadianisme

Av Hans Nic. Nilsen

PÅ KIRKELIG UTDANNINGSSENTER I TROMSØ
TORS DAG 26.08.99.

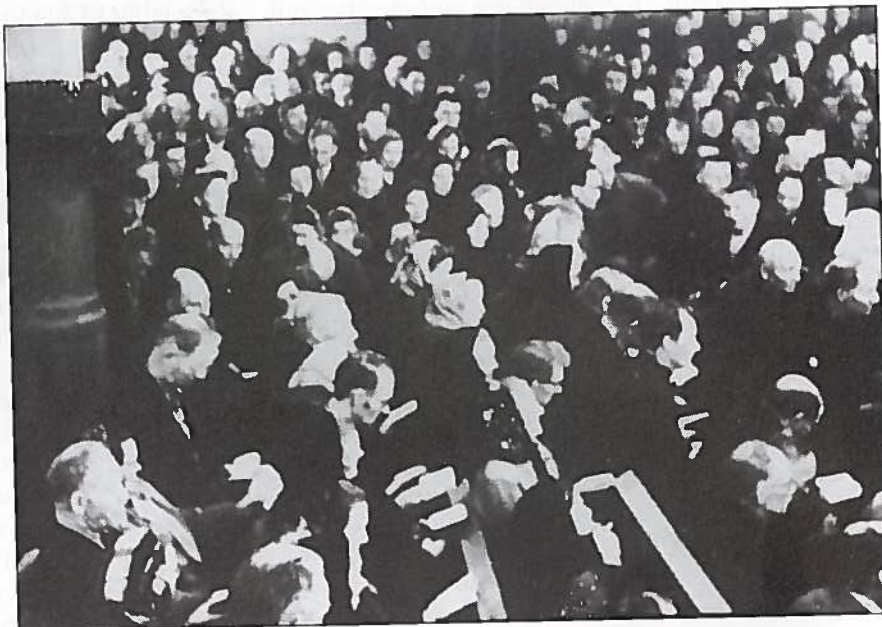
Dette foredraget ble holdt på Kirkelig Utdanningscenter i Tromsø i forbindelse med semesteråpning for de nye studentene som har begynt på studiene nå i høst. Det er positivt å erfare og virkelig å håpe at denne utdanninga må bli i tråd med vår nordnorske virkelighet. Hovedoverskriften for seminaret var, «Vår nordnorske kontekst», og det skulle jo ha en god del forpliktelser med seg.

Litt om meg selv:

Til nå har mitt yrke vært gårdbruker og kirketjener. Min tjeneste i den Norske kirke har snart passert en 30 års periode, som ansatt, og som tillitsvalgt er det vel i år 35 år siden jeg ble valgt inn første gang i menighetsrådet.

I den Læstadianske forsamlingen har jeg vært forsamlingsholder og predikantutsending siden 1973. I predikantrådet er jeg f.t. sekretær.

Jeg ble født 9. mai 1937 på et lite småbruk ved stranda av Storfjorden, og var fjerdemann og første gutten i familien til da, etter meg kom det tre gutter og ei jente. Dessverre døde to av guttene da de hver, med to års mellomrom, bare var ukegammel, så vi ble seks søsken som vokste opp sammen med våre foreldre, Lars og Jendine, og gamle farfar, Nils-Johan eller Niilo-Jussa, som han het i bygda. Utfra farfars, navn slik det ble

brukt til daglig, forstår man at han var av samisk herkomst og slik ble jo vi barna og en del av dette flerspråklige samfunn i bygda, med bl.a. norsk, samisk og finsk, selv om ikke alle i vår generasjon behersket dem alle. Mor og far behersket alle tre språkene, mens farfars morsmål var samisk og han snakket helst det. Min morfar derimot var direkte avkom etter finske innvandrere, men også han behersket samisk.

Som for de aller fleste langs fjorden i hjembygda mi var det slitet for å eksistere og skaffe utkomme til mat og klær som fylte hverdagen, og Herrens ord til Adam hin gang var den strenge virkelighet daglig. Hvordan lød det forresten ??? -- Har vi glemt det kanskje !

Han pappa ble tidlig tatt ut som forsamlingsholder i bygda og allerede i 25-års alderen ble han sendt ut som predikant i distriktene her nord.

Det innebar mye fravær i ukene omkring de store helgene. For eksempel var jeg blitt voksen før jeg for første gang fikk oppleve pappa

hjemme på julaften. I tillegg kom fraværene når han var borte på fiske og annet arbeid. Det sier seg selv at det måtte og bli mange slitomme timer for mamma som skulle være både husmor og bonde og administrator for hele driften, slik at alt skulle falle på plass. Når jeg tenker på det i ettertid, så kan jeg ikke forstå hvordan de greidde å utføre alt det de fikk gjort.

Om dette jeg her ovenfor har nevnt, sånn i forbifarten, kunne det vel være mye mer å fortelle, og kan hende kunne det være godt for oss enkelte ganger å sette oss ned og tenke tilbake på tida som er gått og hvordan folk har vært nødt til å greie seg med lite forråd og i trange kår.

Og også dette at gudsfrykt med nøysomhet så ut for å være så mye mer fremtredende og synlig enn det vi opplever i våre dager. Vår misnøye og kravstorhet synes derimot å ha en så framtrædende plass at det sluker all vår økonomi og handlefrihet. Men la oss prøve å nærme oss vårt egentlige emne:

Levende læstadianisme, - hva er nå det for noe?

Det ligger i hvert fall ikke i benevnelsen, for uansett hvem eller hva vi måtte velge av forbilder, så har ikke det noe liv i seg, livet må komme fram hos den enkelte i form av tro og troens frukter.

Er det kan hende det noen forbindelser med læstadianisme at de går kledd på en spesiell måte, med skaut og lange skjørt, med fravær av alt som har med ytre pynt og stas å gjøre, ikke blomster og gardiner i vinduene. Mennene bærer ikke giftering, selv om de er gift og hva det i tillegg måtte være av utsagn som har mer eller mindre bakgrunn og forankring i virkeligheten. Jeg tror egentlig ikke at noe av dette er ment å være et uttrykk for liv i egentlig forstand, for når det snakkes om liv i kristelig sammenheng, så er det ikke noe liv utenfor Kristus.

Og dette livet i Kristus, som jo er den levende troen i hjertet, den er frukten av ordet som er talt, og som har fått feste rot i menneskets hjerte og skape tro på Han som har frelst meg og kjøpt meg løs fra, - som det heter: «Syndens lenker», og satt meg i frihet.

Men dette livet er ikke alltid så lett å oppdage, vi mennesker legger ofte egne kriterier for hvordan dette livet er, eller viser seg utad.

I Kol. 3,3. står det så treffende om dette: «Dere er jo døde, og deres liv er skjult med Kristus i Gud».

I en billedmonografi om Martin Luther av Hanns Lilje leste jeg en uttalelse Luther hadde gitt i en samtale - og jeg gjengir den her: «At det eksisterer en kirke er en trosartikkel. Vi må altså gripe den med tro, selv om vi ikke ser den med øynene. Av den grunn har Gud skjult den med forunderlige midler; snart gjennom synd, snart gjennom splittelse og villfarelser, snart gjennom svakheter, forargelser, de frommes død og de ugudeliges tilvekst osv. og i den grad har han funnet det nødvendig å skjule den,

at han til og med av den grunn har måttet tåle stridigheter mellom apostlene, slik man finner mellom Paulus

og Peter, likesom også meningsforskjeller mellom Markus, Barnabas og Paulus.

Og vi må tro at hele Asia, som er blitt berømt gjennom så mange kjente navn, av ingen annen grunn er falt fra Paulus enn for at kirken på denne måte skulle forbli skjult. For en slik kirke fantes det helt sikkert i Asia, men bare blant noen ganske få, som Gud alene har kjent.» Så langt dette sitatet.

Hvordan er det så i dag? Er det fortsatt åndelig liv i forsamlingene, og hvordan gjenspeiler det i tilfelle seg i menighetene og i hverdagen, menneskene seg i mellom?

Jeg tror vi må innrømme at vi alle, uansett hvor vi hører hjemme, er blitt mer fremmede for hverandre, vi er så selvhjulpne i alle stykker at vi ikke lengere har behov for hjelp i dagliglivet, det er nesten ikke noe igjen av det vi som barn og ungdom opplevde i tider som er svunnet hen. Jeg må snakke ut fra den sammenheng jeg kjenner til, og de forhold som ligger til grunn for mine vurderinger og tilbakeblikk. Og da er det mange minner og opplevelser som dukker fram og som for meg blir å være bevis for et liv hvor man ikke bare levde for seg selv, men for sin neste.

I våre bygder var de fleste læstadianere, de hadde sitt åndelige hjem i forsamlingen og var hva vi kaller for «troens bekjennere».

Men det var også mange som ikke var det, men likevel var påvirket av den forkynnelse som var læstadianernes, og på denne måten var langt mer involvert i denne bevegelsen enn de selv kunne forstå. Det finnes utallige bevis for det.

Ett av disse bevis som jeg særlig merket meg mange ganger var dette at når noen av en eller annen grunn hadde noe ufordelaktig å si eller talte spottende om de kristne, og den kristendomsform som vi har, da var de beredt til å forsvare den, de unnså seg ikke for det.

Derfor kan man si at i det daglige liv i bygdene, menneskene i mellom var alle disse ofte som en sammensveiset enhet, i den forstand at

de, -(som ikke bekjente tro,) som de andre, hjalp til når behovet meldte seg. Og det uten noen form for organisering eller tiltak.

Vår gamle avdøde sokneprest Flokkmann ga oss i en debatt hvor vi i menighetsrådet snakket om opprettelse av diakonitvalg, følgende visdomsord: «Det er et sykdomstegn når vi må pålegge noen å gjøre gode gjerninger. Når troen er levende og forkynnelsen er «som Guds ord», så følger gode gjerninger som troens frukt.»

Utallige andre ting kunne nevnes fra det daglige liv hvordan man utfylte hverandre og slik hadde et utstrakt samarbeide.

For eksempel hadde vi hest på gården, og senere fikk vi traktor. Det var mange som hadde behov for slik hjelp, men så var det heller ikke problemer når vi igjen hadde behov for deres ressurser, da stilte de opp og bidro med det de kunne.

For meg er dette bevis for at det er et samfunn som lever, men her tenker jeg ikke spesielt på det åndelige liv, dog er det en følge ordet har hatt på menneskene, selv om alle ikke er kommet til tro.

Og her er jeg så frimodig at jeg involverer læstadianerne i denne tankebanen og hevder dermed at ikke bare forkynnelsen (selv om det er den troen kommer av), men også de kristnes liv er med å «forkynne Hans dyder som kalte oss fra mørket til sitt underfulle lys»

Som apostelen Peter sier, 1. Pet. 2,9. Og som på denne måten påvirker våre omgivelser og våre medmennesker.

Det fortelles jo fra den første tid, da kirken var ung, om menneskene som ikke tilhørte eller fulgte apostlenes lære, at de, når de la merke til de kristnes omgjengelse seg imellom, - da måtte de utbryte - «se hvor de elsker hverandre.

Hva sier de så om oss i dag, de som ser vår måte å omgås på ???-

Når det så gjelder de forhold som angår selve den læstadianske bevegelses organisering og daglige virke, og da den grupperingen som

heter «Lyngenretningen» som jeg kjenner best. (Her tenker jeg ikke på det som i dag er en realitet etter den fatale splittelsen, der en av gruppene har navnet «Lyngenretningen» i en parentes som et identifikasjonsmerke.) - så er den vel i grove trekk identisk med det som var i gammel tid.

I mønster den vel en del endret fra tidligere tider, men vi tror og hevder at forkynnelsen fortsatt er i den samme ånd og bokstav, som i våre fedres tid, men hva som forkynnes i dag i den såkalte «konservative» gruppen, kan jeg ikke svare for.

Det som kanskje merkes spesielt i forhold til den gamle tid, er lengden på prekenen.

Jeg har latt meg fortelle at det ikke var uvanlig at en preken kunne strekke seg over flere timer, og selv minnes jeg og fra min ungdoms tid at en preken godt kunne vare to - to og en halv time, ja endog tre timer.

I våre dager er det ikke ofte at det tar lengere tid enn en og en halv time, men det forekommer.

Forsamlingen har en egen liturgi, eller mønster for gjennomføringen, men det er forskjeller med hensyn til tidspunkt på dagen, alt etter hvilke forhold som spiller inn.

Noen steder begynner forsamlingen kl. 11.00 på søndag formiddag, der har man en pause med servering, for så å fortsette med en ettermiddagssamling, mens man på andre steder begynner samlingen om ettermiddagen, men også der er det en avslutning med servering av mat og drikke.

De lokale forsamlingsholderne eller stedets predikanter, og iblant også tilreisende predikanter forestår forsamlingen med felles bønn, preken, eller lesning av postillen eller «Erik Johnsen bokens» prekerer av de gamle avdøde predikanter. Postillen er oftest Luthers, men også Læstadius's postille benyttes iblant.

Prekenen baserer seg alltid på en bibeltekst, og er i sin form en ord for ord, eller vers for vers utleggelse, og det er fortsatt gledelig å leg-

ge merke til at selv etter en så lang preken, eller forsamlingsdag, så sitter mange fortsatt igjen etter at det offisielt er slutt på forsamlingen og samtaler om det som er talt og det de har fått høre.

På denne måten har ordet blitt befestet, og slik lærte vi som den gang var unge ved å lytte og delta i de samtalene som de eldre førte. Og på denne måten fikk vi etter hvert større innsikt i de forskjellige tekstenes åndelige innhold, og hva de hadde å si til akkurat meg.

Fortsatt er det også slik at det på de store stevnene ofte høres salmesang fra bedehuset eller kirka langt utover kveldene. Da er det vel det som mange ville kalle for sosialt samvær mellom både unge og eldre, og i grunnen er det vel det, men jeg ville helst kalle det for et åndelig samvær der Guds ord deles i form av sanger, salmer og samtaler.

I minnene lever enda den tid som vel nå er definitivt over, at det under slike samvær, der det ofte foregikk hva jeg vil kalle «sjelesørgeriske samtaler», kunne skje at dette som for mange var et fenomen - oppsto, som er blitt kalt «rørelse», eller «lihikutuksam» som det heter på samisk.

For oss som er vokst opp og har fått denne lærdomsform og ytringen inn med morsmelka, var ikke dette noe fenomen, eller fremmedelement, men det var en del av de kristnes behov og styrke.

Nå når dette er nesten totalt opphørt, har jeg i stille stunder tenkt og ment om oss mennesker som skal leve sammen i en komplisert verden, at vi har tapt mye når vi ikke lenger kan få oppleve det, som den gang, på denne måten å kunne få legge fram for Gud og sine medmennesker alt det som tynger og som en av ordets forkynnelse eller kristelig samtale er blitt gjort oppmerksom på. Og deretter få høre tilgivelsens ord og å få tro dette at det virkelig forholder seg slik som det uttales, og tro at det ene og alene er Guds nåde som her er virksom.

Har vi ikke alle kjent den herlige rene luften når det etter en lang tørkeperiode om sommeren, kommer kraftig tordenvær og plaskregn.

Da er det deilig å få ånde inn den rene gode luften og kjenne hvor god og velgjørende den er, - hvor du kjenner deg opplivet og ny. Det er den gode luften å puste inn. Det å få ha fred med Gud i en god samvittighet.

Det var den åndelige dimensjon i forhold til dette, men det er og en annen dimensjon en skulle tenke over.

Hvilken sosial og psykologisk innvirkning kunne det ha for livet i by og bygd og menneskene i mellom? Hvilke sperrer er det ikke med å løse opp mellom oss som skal leve sammen her i verden, når vi kan få høre av vår nabo eller neste at dette kan vi glemme og legge bak oss, Og så få tro at det virkelig forholder seg slik.

Det har nok langt større betydning enn vi er i stand til å se i vår travle hverdag.

Så har det hittil og vært slik at vi i våre menigheter gjerne ville få beholde skriftemålet i gudstjenesten, som en innledning til nattverden. Det man opplever rundt omkring i vårt land er dette at nattverden ofte forrettes uten at skriftemålet er med.

Med dette mener jeg ikke å si at nattverden dermed ikke er fullverdig, men uteblir skriftemålet så har vi tapt et nådemiddel.

Martin Luther taler meget om skriftemålets nytte, la oss ta vare på den!

Det må ikke forstås slik at en kan vedta at nå skal du skrive, nei det er nok noe helt annet som må drive fram dette behovet og skape nøden i oss. Det er alene Guds ord, ved lovens preken som kan skape et botferdigt hjerte i oss, som har behov for å bekjenne sine synder og å få høre tilgivelsens ord.